

Politiet under dødsfall: Etikk og kommunikasjon i møte med pårørende.

Vitenskapelig essay

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr: 346

Antall ord: 6512

Innholdsfortegnelse

Oppdraget.....	3
Kritisk refleksjon	5
Teoretisk refleksjon.....	7
<i>Plikt til å ivareta menneskeverdet</i>	<i>7</i>
<i>Konsekvensene av våre handlinger</i>	<i>8</i>
<i>Dyder og profesjonsetikk</i>	<i>11</i>
<i>Relasjonell forståelse og sosiale systemer</i>	<i>12</i>
<i>Å stå i det.....</i>	<i>14</i>
Avslutning.....	15
Å skrive et vitenskapelig essay – metode.....	16
Litteraturliste	18
Selvvalgt pensum.....	19

Oppdraget

Det aktuelle oppdraget finner sted en kveldsvakt mot slutten av mitt praksisår. Jeg kjører patrulje sammen med veileder og hans makker. Det begynner å nærme seg slutten av vekten når vi får oppkall fra operasjonssentralen, med beskjed om å kjøre utrykning til det lokale sykehuset. Der har det vært et dødsfall på en to år gammel gutt. Dødsfallet har skjedd i anestesi under en rutineoperasjon. Det er sykehuset selv som har varslet politiet, og vi får inntrykket av at dødsfallet kom brått og uventet. Vi får også beskjed om at guttens foreldre er på stedet og informert.

På veien til sykehuset tar jeg fram tjenestetelefonen og logger meg inn på Mitt Oppdrag¹ for å lese meg opp på oppdraget. Der kommer det fram at dødsfallet formentlig skyldtes mageinnhold som hadde kommet over i lungene. Noe som igjen førte til respirasjonsstans og hjertestans. Gjenoppliving og hjerteredning var blitt forsøkt, men uten resultat. På dette tidspunktet er det mange tanker som går gjennom hodet mitt, og jeg kjenner på at jeg er nervøs og usikker på hvordan jeg skal håndtere situasjonen og menneskene involvert. Resten av turen forsøker jeg å mentalt forberede meg på situasjonen vi snart skal stå i.

Vi ankommer sykehuset og tar heisen opp til riktig avdeling. Hele tiden går spørsmål som «hva er det man egentlig sier til mennesker i en slik situasjon?» og «hvordan skal jeg oppføre meg for å ikke risikere å gjøre vondt verre?» gjennom hodet mitt. Når vi kommer inn døren til avdelingen står fem stykker fra sykehusets operasjonsstab der for å ta oss i mot. Vi håndhilser og informerer om at innsatsleder er på vei. De virker alle preget av situasjonen, og enkelte klarer ikke møte blikket til hverken meg eller mine to kolleger. Bak de er døren inn til operasjonsrommet. Gjennom vinduene i døren kan vi se flere personer som beveger seg rundt. Operasjonsstaben forteller at foreldrene er der inne sammen med avdøde og et par sykepleiere. Jeg blir usikker på hva det riktige er å gjøre videre. Før vi hadde kommet frem til sykehuset fikk vi beskjed av operasjonsleder om at når vi kom frem skulle åstedet fryses og alle skulle ut av operasjonsrommet. Men hva blir egentlig det riktige å gjøre nå? Skal vi forholde oss til de føringene vi har blitt gitt i forkant og ta foreldrene ut av rommet? Eller skal

¹ Mitt Oppdrag er en applikasjon på patruljens elektroniske enheter, som kommuniserer med politiet sitt oppdragsloggsystem PO. Patruljen kan benytte seg av applikasjonen for å holde seg oppdatert på oppdraget, og se gammel og ny informasjon som legges inn av operasjonssentralene under veis.

vi la de sørgende foreldrene få den tiden de trenger før vi går inn? Det ender med at vi bestemmer oss for å vente på innsatsleder og videre ordre. Makker tar med seg operasjonsstaben som står i gangen inn på et rom for å prate, og jeg blir stående igjen sammen med veileder i avdelingen. Like etter kommer innsatsleder. Etter en kort oppdatering fra oss, tar han en beslutning om å la foreldrene bli i rommet i noen minutter til.

Samtidig som vi står i avdelingen og prater med innsatsleder kommer faren til avdøde ut av operasjonsrommet. Han gråter og er tydelig i sorg. Dette øyeblikket har jeg gruet meg til. Tankene fra kjøreturen til sykehuset kommer tilbake, så jeg kjenner igjen bølgen av usikkerhet og at jeg ikke føler meg komfortabel i situasjonen. Samtidig føler jeg meg litt dum, for mitt ubehag i situasjonen kan ikke sammenlignes med den sorgen som faren må føle. Far kommer bort og vi introduserer oss. Jeg forsøker å møte blikket hans på en rolig og empatisk måte, gir han et fast håndtrykk og kondolerer. Innsatsleder tar deretter over ordet og forklarer han hva som skal skje videre. Deretter går far tilbake til operasjonsrommet. Når han åpner døren til operasjonsrommet kan vi se avdødes mor ligge og gråte over operasjonsbenken, og kroppen til sønnen sin.

Innsatsleder går for å ta en telefon til operasjonssentralen. Veileder og jeg blir igjen stående utenfor operasjonsrommet. Etter hvert kommer en sykepleier med en rullestol. Hun åpner døren til operasjonsrommet, og vi kan se at moren har kollapset på gulvet. Kort tid etter blir hun trillet ut i rullestolen av faren og en sykepleier. Det er tydelig at hun ikke er i stand til å prate med politiet, så jeg og veileder lar de trille henne bort, uten å forsøke ta kontakt. Etter dette blir operasjonsrommet tømt for folk og vi kan starte å jobbe. Vi har fått en lang liste fra krimvakten over etterforskningskritt de ønsker at vi skal gjennomføre. Blant annet er det ønsket avhør på stedet av hele operasjonsstaben, foreldrene til pårørende og alle som har vært inne i rommet på et tidspunkt. Jeg stusser over enkelte av punktene på listen, og lurer på om disse overhodet er gjennomførbare. Skal vi avhøre foreldrene nå i den tilstanden de er i? Men samtidig, i en så alvorlig sak som dette er det vel viktig å få kartlagt så mye som mulig i straksetterforskningen på stedet? Etter litt fram og tilbake tar innsatsleder en avgjørelse på at enkelte av punktene utgår, blant annet avhør av foreldrene og operasjonsstaben. Deretter forlater han avdelingen for å prate med foreldrene til avdøde.

Veileder og jeg blir igjen for å gjøre det arbeidet på stedet som gjenstår. Vi tar noen bilder av åstedet, og blir sittende vakt inne på operasjonsrommet ved siden av kroppen til avdøde, inntil kriminaltekniker kommer og tar over for oss. På dette tidspunktet er det midt på natten og vi er mange timer på overtid, så vi kjører inn på stasjonen for å avslutte.

Kritisk refleksjon

Som polititjenesteperson må man være forberedt på å stå i mange forskjellige situasjoner. Utad for samfunnet forøvrig kan det se ut som at politiet bruker mye tid på å fange tyver og løpe etter rusmisbrukere, og at det er dette som er det «egentlige politiarbeidet» (Finstad, 2000, s. 96). Min opplevelse av praksisåret er at dette kanskje er de arbeidsoppgavene som er mest synlige, men at vi også brukte mye tid på å håndtere mennesker i krisesituasjoner. Dette dreide seg ofte om personlige tragedier, og var derfor lite synlig for resten av samfunnet. For eksempel kunne det være snakk om mennesker med psykiske lidelser, eller som i dette tilfellet, mennesker som har mistet det kjæreste de eier - barnet sitt. Som politi møter man ofte mennesker som har en av de verste dagene i livet sitt. Dette krever at man både er god til å kommunisere og etisk kyndig. Etter min mening sier hvordan man takler slike oppdrag mye om hva slag tjenesteperson du faktisk er. Som jeg har hørt mange erfarne politifolk si: «hvem som helst kan sloss med fylla». Dette tolker jeg som at du ikke nødvendigvis trenger å være en dyktig tjenesteperson bare fordi du klarer å håndtere det ukentlige fylleråket en natt til søndag. For å være dyktig trengs det mer enn det, noe jeg fikk kjenne på under dette oppdraget. Da jeg startet i praksisåret var jeg klar over at jeg med stor sannsynlighet kom til å stå overfor dødsfall der jeg ville møte pårørende. Jeg var uansett ikke mentalt forberedt på at jeg kom til å stå overfor et slikt dødsfall. Dette var en situasjon som krevde sitt når det kom til å ivareta de pårørende og andre involverte. Derfor anser jeg kommunikasjon og etikk som to svært viktige momenter her, og oppdraget har i ettertid vært grunnlaget for mye refleksjon og ettertanke rundt akkurat disse to temaene.

Politifolk hevder ofte at de løser en del av sitt arbeid på bakgrunn av sunn fornuft, eller «sunt bondevett» som det gjerne også bli kalt (Hoel, 2013, s. 27). Dette er en oppfatning som jeg tror er veldig vanlig blant mange politifolk, og noe som jeg selv har tenkt mange ganger i

løpet av praksisåret mitt. Allikevel hevder Hoel (2013, s. 29) at denne oppfatningen av sunn fornuft burde møtes med en viss skepsis. Handlinger som begrunnes med sunn fornuft kan fortsatt være både ufornuftige og umoralske. På tross av at det ved første øyekast kan virke som man gjør de riktige valgene og handlingene, - og kanskje gjør man det også-, vil det uansett være viktig å reflektere over det man gjør. Med dette i bakhodet har det dukket opp en del tanker rundt avgjørelser og ting som ble gjort på stedet, opp i mot om det var etisk riktig eller ei. Ved første øyekast syntes jeg at det vi gjorde var riktig, både ut ifra det etiske men også ut ifra det praktiske. Noen av disse valgene anser jeg nettopp som løsninger basert på det som Hoel kaller sunn fornuft. I mitt hode virket det der og da utenkelig å skulle fjerne de pårørende fra operasjonsrommet og sin avdøde sønn med en gang vi kom til stedet, på tross av at vi hadde fått andre beskjeder. Jeg synes heller ikke det virket veldig hensiktsmessig å skulle begynne å avhøre de sørgende foreldrene i den forfatningen de var i. Allikevel har jeg valgt å reflektere rundt akkurat disse valgene, da jeg tror det er viktig å ha et mer nyansert syn på saken enn at man gjorde det kun fordi det virket som det fornuftige å gjøre der og da. Hvis jeg skal se nærmere på det med kritiske øyne, var det egentlig så riktig likevel? Nedprioriterte vi de arbeidsoppgavene som er forventet av oss som politi? Hva kunne blitt potensielle konsekvenser av de valgene vi tok og ikke tok? Og til sist, hva kan man si om min håndtering av situasjonen? En slik sårbar situasjon krever en grad av profesjonalitet fra tjenestepersonen som står i det, men var jeg her så egoistisk at jeg var mer opptatt av mitt eget ubehag enn å forsøke å hjelpe de pårørende med sitt? For å belyse saken på en bedre måte har jeg derfor valgt å se den i lys av noen av de mest sentrale etiske perspektivene.

Kommunikasjon var også noe som jeg opplevde som en utfordring under dette oppdraget. Som det kommer fram gjennom oppdragsbeskrivelsen tvilte jeg på meg selv og var redd for å gjøre feil. Dette endte med at jeg var relativt passiv, jeg sto i bakgrunnen og lot innsatsleder og veileder ta seg av mesteparten av kommunikasjonen med de involverte og pårørende på stedet. I ettertid er dette noe jeg har tenkt mye på, og selvkritikken har vært stor. Som jeg allerede har nevnt kan man stille spørsmål rundt det etiske med det, men i tillegg; hva sier det egentlig om mine kommunikasjonsferdigheter når jeg trekker meg tilbake og lar de andre ta seg av mye av kommunikasjonen? Betyr det at jeg er en dårlig fagperson som ikke evner å snakke med mennesker i krisesituasjoner? Sist men ikke minst, når man vet at det ikke finnes noe man kan si som kan lette på smerten til de pårørende, hva gjør man egentlig da?

Teoretisk refleksjon

Plikt til å ivareta menneskeverdet

Et sentralt etisk perspektiv er pliktetikken. Ut ifra et pliktetisk synspunkt er det selve handlingen som er hovedfokuset. Pliktetikk bygger på den oppfatningen at det ikke er handlingens resultat som bestemmer om handlingen er riktig eller ikke. Derimot er handlingen riktig hvis den er i overensstemmelse med ens plikt. En handling kan derfor være moralsk riktig selv om den fører til et dårlig resultat, og moralsk feil hvis handlingen går mot din plikt men har et positivt utfall. Innenfor politiet står pliktetikken sterkt, og det stilles høye forventninger og krav til hver enkelt tjenesteperson når det kommer til tjenesteutførelse, og lover og regler som skal overholdes (Diderichsen, 2016, s. 25).

Jeg har beskrevet hvordan vi ikke gjorde ting på stedet som vi hadde fått føringer om. Vi gjennomførte ikke de avhørene som operasjonssentralen ønsket at vi skulle gjøre, og vi tømte ikke åstedet for folk med en gang vi kom dit. Dette var arbeidsoppgaver som det i utgangspunktet var forventet at vi skulle gjennomføre, vi hadde fått føringer om det fra høyere hold og det er en del av politiets ordinære tjenesteutførelse. Man kan derfor spørre seg selv om vi handlet riktig ut ifra et pliktetisk perspektiv. Med kun det overnevnte lagt i grunn ville svaret mest sannsynlig vært nei. Men for å få et mer nyansert syn på dette blir det avgjørende å ta i betraktning en annen viktig del av pliktetikken, og det er menneskesynet. I pliktetikken står nemlig den gyldne regel svært sentralt. Det vil si oppfatningen av at man skal behandle andre mennesker slik som man selv ønsker å bli behandlet (Diderichsen, 2016, s. 27). I tillegg anses det som en moralsk plikt å behandle andre mennesker med respekt og verdighet, altså å ivareta menneskeverdet. I mange tilfeller er det opplagt hva det vil si å behandle et annet menneske med verdighet, mens noen ganger kan man være i tvil (Diderichsen, 2016, s. 30). Slik jeg ser det var dette oppdraget et av de tilfellene der det var opplagt hva det innebar å behandle de pårørende med verdighet. Dette innebar blant annet å gi de og avdøde en verdig avslutning, ved å la de sørge i fred i noen minutter og gi dem muligheten til å ta sine farvel uten at vi skulle forstyrre med en gang vi kom. Når åstedet først blir sikret, og med det også kroppen til avdøde, så vil avdøde etter hvert bli sendt til obduksjon. Ofte vil det da ikke være mulighet for de pårørende å se han igjen før begravelsen. Med dette i baktankene virket det riktig å la de få litt tid, på tross av at vi hadde fått beskjed om noe annet. Det hadde heller ikke følt som vi hadde gitt de en verdig avslutning eller ivaretatt menneskeverdet, hvis vi hadde

utsatt de for den påkjenningen et avhør på stedet hadde vært. Med den gylne regel lagt til grunn tenker jeg at hvis jeg hadde vært i deres situasjon, ville jeg trengt tid for å hente meg inn før jeg hadde vært i stand til å overhodet forklare meg. Jeg ville ønsket at andre viste respekt for at jeg trengte tid til å sørge først. Uten å si det sikkert, tror jeg dette er noe de fleste hadde ønsket. Mye av det samme gjaldt også når det kom til å avhøre personalet som hadde deltatt under operasjonen. Som jeg nevnte under selve oppdragsbeskrivelsen virket de sterkt preget av situasjonen. Å miste et lite barn under en operasjon må kanskje være noe av det verste man kan oppleve i jobben som lege og sykepleier. Man skulle da tro at disse også hadde et sterkt behov for å bli ivaretatt før avhør kunne finne sted. Dette kombinert med at avhørene av praktiske grunner var vanskelig å få gjennomført på stedet, gjorde at vi tok avgjørelsen om å ikke ta noen der og da.

Konsekvensene av våre handlinger

Ulempen med å tenke på en slik måte som den gylne regel oppfordrer til er at alle mennesker er forskjellige, og at man aldri helt kan vite hvordan andre ønsker å bli behandlet i en gitt situasjon, selv om man forsøker å sette seg inn i det (Diderichsen, 2016, s. 31). Selv om det finnes mange gode prinsipper og perspektiver i pliktetikken, fokuseres det mye på ens plikt i situasjonen og på forhåndsskapt regler og normer. Dette gjør at det ikke alltid er rom for å se forutsetningene som man handler ut ifra. Videre blir det derfor viktig å reflektere litt rundt hva salgs potensielle konsekvenser valgene våres kunne hatt og konsekvensene av å forholde seg helt til de beskjedene vi var gitt i utgangspunktet. Da er jeg inne på det som kalles konsekvensetikk. I likhet med pliktetikken er konsekvensetikken et etisk perspektiv som fokuserer på selve handlingen. Her avgjør utfallet av handlingen om den blir sett på som etisk riktig eller feil. Man må derfor se sammenhengen som handlingen inngår i, og om den har en overvekt av positive eller negative konsekvenser (Diderichsen, 2016, s. 38). Menneskelig lykke står sentralt, og handlingen vurderes derfor ut ifra hvor mye livskvalitet den skaper eller ødelegger (Diderichsen, 2016, s. 39).

Konsekvenser av handlinger behøver ikke alltid være like åpenlyse og umiddelbare. Noen ganger kan det dukke opp konsekvenser på lengre sikt, som man ikke nødvendigvis hadde sett for seg når man handlet der og da. Under oppdraget virket det vi gjorde som det mest innlysende og riktige å gjøre. I dette tilfellet gikk det heldigvis tilsynelatende greit at det ble

gjort slik, og per dags dato har jeg ikke kjennskap til at det hadde noen konsekvenser i ettertid. Men det betyr ikke at potensialet for uheldige utfall ikke var der. I etterkant har jeg tenkt en del på hva slag konsekvenser valgene våre kunne fått for blant annet videre etterforskning av saken. Spesielt hvis det hadde vist seg i ettertid at det faktisk forelå en alvorlig straffbar handling på noe vis. På PHS² lærer vi blant annet kontaminering av bevis og bevisforspillelsesfare, og om viktigheten av å forsøke å forhindre at dette skjer ved å beskytte et åsted eller potensielle bevis mot forandringer, under et dødsfall (Hamremoen, 2016, s. 332). Det at vi valgte å la flere personer oppholde seg inne på åstedet, og ikke minst være i nærheten av kroppen til avdøde, innebar en stor risiko med tanke på dette. I tillegg lærer vi i løpet av tredje skoleår om vitnepsykologi, og om hvordan tiden som går fra en spesifikk hendelse oppstår til man bli avhørt påvirker hukommelsen til hvert enkelt menneske (Magnussen, 2017, s. 90). Det at vi besluttet å ikke avhøre noen på stedet og heller ventet med det, kunne kanskje ha ført til at viktige opplysninger og detaljer rundt hva som faktisk skjedde hadde blitt glemt eller endret. Dette er to faktorer som potensielt kunne forspilt viktige bevis og opplysninger, noe som kunne vært avgjørende hvis dette hadde blitt en straffesak som hadde endt opp i retten.

Det viste seg at dette aldri endte opp med å bli en slik straffesak, der det var mistanke om at en kriminell handling hadde funnet sted. De konsekvensene jeg har nevnt ovenfor har vel også strengt tatt lite med menneskelig lykke å gjøre, og dreier seg mer om etterforskningsmessige konsekvenser. Dette bringer meg videre inn på neste tema; hva kunne blitt konsekvensene hvis vi hadde gjort akkurat det vi hadde fått beskjed om? Det er et spørsmål som blir vanskelig å gi noe sikkert svar på, da man aldri vet det nøyaktige utfallet av handlinger som ikke har funnet sted. Men allikevel gir jeg det et forsøk. Først og fremst er det to fremtredende og tydelige konsekvenser jeg ser. Det ene har med det menneskelige aspektet å gjøre, det andre er etterforskningsmessige grunner, men de henger begge i sammen.

I situasjoner som dette ser man fort behovet for viktige rettsprinsipper og menneskerettigheter som uskyldighetspresumsjonen³. Saken er av en slik art at det er mange berørte og pregede parter. Dette forutsetter at man ikke stiller noen til ansvar uten at man har tenkt nøye over det

² Forkortelse for Politihøgskolen.

³ Innebærer at ingen skyld må konstateres av offentlig myndighet før dom.

først, eller at noen ender opp med å føle seg uriktig anklaget eller dårlig behandlet. Menneskene involvert er allerede i en situasjon som er vond og under stor psykisk påkjenning, og det er ikke godt å vite hvordan de kan reagere hverken psykisk eller fysisk hvis de i tillegg ender opp med å føle seg anklaget eller skyldig i det som har skjedd. Ytterste konsekvens er at noen faktisk ender opp med å ta sitt eget liv, eller gjøre andre drastiske ting. Videre er det viktig å tenke på at vi faktisk skal samarbeide med disse menneskene fremover under etterforskningen. Vi skal prate med og avhøre dem. Hvis de føler seg dårlig behandlet og feilaktig anklaget, kan dette kanskje gjøre noe med motivasjonen og viljen til å samarbeide med politiet. Dette kunne igjen kanskje ført til at de ikke ønsket å prate med oss eller hadde holdt tilbake på informasjon og detaljer som kunne vært vesentlige. Sistnevnte gjelder også hvis vi hadde gått inn i situasjonen og umiddelbart tatt de pårørende bort fra avdøde uten å gi dem tid eller en forklaring. Dette kunne fort resultert i at de ville følt seg dårlig behandlet av politiet og dermed gitt en dårlig forutsetning for videre samarbeid.

Når det gjelder inngrep i den polisiære tjenesten, er det i Norge veldig lite regler av karakteren «hvis A skjer, så må B skje» (Myhrer, 2014, s. 95). Det er få absolutte og konkrete bestemmelser som regulerer når politiet har plikt til å gripe inn, noe som vil si at det i stor grad er overlatt til hver enkelt tjenestepersons skjønn å bedømme når det er forholdsmessig og nødvendig å gjøre det. Disse kravene om forholdsmessighet og nødvendighet er hjemlet i politilovens § 6. Politiskjønnet får gjerne kritikk for at det gjør polititjenesten mindre forutsigbar, og at den kan være grunnlaget for diskriminering og usaklig forskjellsbehandling (Myhrer, 2014, s. 96). Refleksjonene mine rundt pliktetikk og konsekvensetikk understreker også viktigheten av å ha mulighet til å utøve skjønn i tjenesten. Det har seg nemlig slik at vi som patrulje på stedet ofte har en dypere innsikt og forståelse av saken, og derfor noen ganger bedre forutsetninger til å bedømme hva som er forholdsmessig og nødvendig å gjøre på stedet enn det operasjonssentralen har, ettersom de ikke ser hvilken forfatning menneskene som møter oss faktisk er i. En stor del av å være en profesjonell yrkesutøver er faktisk at man har evnen til å forstå situasjonen, og ikke bare reglene - altså å være i stand til å bruke dømmekraft og skjønn. Som Christoffersen (2017) påpeker «Den som slavisk omsetter reglene i praksis uten vett og forstand, har ikke en gang skjønt reglene» (s. 72). Dette er også en del av profesjonsetikken, som bringer meg videre til neste tema.

Dyder og profesjonsetikk

I motsetning til pliktetikken og konsekvensetikken, så er det i dydsetikken karakteren og dydene til den som handler som står i fokus, framfor selve handlingen i seg selv. Et sentralt spørsmål i dydsetikken kan derfor være «hva slags menneske burde jeg være?» (Gamlund, Svendsen & Säätelä, 2016, s. 129). I profesjonsetikken forutsetter man at vedkommende som er ansatt i en viss profesjon, som for eksempel politiet, ikke bare er faglig dyktig, men også har tilegnet seg visse dyder. «Egnethet er et spørsmål om moralske egenskaper og kvaliteter – i *måten* å være på, i *måten* å bedømme situasjoner på og i *måten* å handle på. Et sammenfattende ord for disse egenskapene og kvalitetene er dyder» (Christoffersen, 2017, s. 110). Man skal som politibetjent inneha mange forskjellige dyder. Man skal blant annet helst være modig, tålmodig, rettferdig og mye mer. En annen dyd som jeg personlig synes det er viktig å inneha som politibetjent, og som kanskje spesielt gjør seg gjeldene under et oppdrag som dette, er at man skal være empatisk. Når jeg tenker tilbake på oppdraget og på valgene vi tok, husker jeg at jeg tenkte at vi handlet som vi gjorde ut av nettopp empati for de involverte og etterlatte i saken, og ikke bare på grunn av «sunt bondevett». For meg som student var det hvert fall det mest åpenlyse under oppdraget. Som jeg tidligere har nevnt virket det mindre empatisk å gå inn å rive foreldre bort fra sønnen sin, eller utsette de for den belastningen et avhør ville vært der og da. Ut ifra mitt empatiske ståsted så jeg på det som å behandle menneskene i situasjonen dårlig, og min dyd fortalte meg at sånn kan man ikke behandle folk. Dette var så klart noe jeg tenkte og mente i beste mening, men det å være politi krever at du også er mer enn bare empatisk.

Selv om profesjonsetikken forutsetter at man som polititjenesteperson har tilegnet seg forskjellige dyder (Christoffersen, 2017, s. 110), så er det også forventet at man opptrer profesjonelt. Christoffersen (2017, s. 19) siterer Torgersen, som definerer en profesjon som en bestemt, langvarig og formell utdanning som er orientert mot oppnåelse av et spesifikt yrke som ikke kan fylles av andre personer enn de med den utdannelsen. Nøyaktig hva som legges i denne definisjonen har forandret seg med tiden. I dag blir en profesjon også sett på som «en kollegial organisasjon med et politisk mandat eller oppdrag som dreier seg om å løse bestemte samfunnsoppgaver» (Christoffersen, 2017, s. 22). Med disse definisjonen i grunn kan man derfor peke på at det å være politi er en profesjon. I dette fremkommer det også noen forventninger overfor profesjonsutøvere. Det at man er profesjonell og en profesjonsutøver forutsetter som jeg tidligere har nevnt at man er i stand til å se situasjonene man står i og ikke

bare reglene, og at man er i stand til å utvise skjønn og dømmekraft. Med dette så kommer også noen forventninger fra samfunnet og de menneskene du møter om at du er faglig dyktig, og gjennomfører de arbeidsoppgaver som samfunnet har satt deg til å gjøre i kraft av din stilling.

Så hvordan henger dette sammen med det jeg har beskrevet om min opplevelse av empati for de pårørende under oppdraget? Jeg har tidligere stilt spørsmål til min egen håndtering av situasjonen, og om jeg var mer opptatt av mitt eget ubehag enn de pårørende sitt. Dette er noe jeg har tenkte mye på, men med bakgrunn i det jeg har beskrevet om den empatien jeg hadde for de pårørende, kan jeg konstatere ganske sikkert at det ikke var tilfellet her. Tvert i mot tror jeg dette er et godt eksempel på når empati glir over til sympati, og man blir handlingslammet. Jeg var rett og slett så redd for å gjøre noe feil og dermed påføre menneskene i situasjonen enda mer smerte enn det de allerede var i, at jeg trakk meg tilbake og ble passiv. Med andre ord unngikk jeg å oppføre meg slik rollen som politibetjent faktisk krever. Min konklusjon her tenker jeg må være at det å være empatisk er vel og bra, men alt med måte. For når empatien er et hinder for det å være profesjonell, er det ikke nødvendigvis bare noe positivt lenger.

Relasjonell forståelse og sosiale systemer

Jeg har allerede stilt spørsmål til det etiske med oppførselen min på stedet, men hva forteller egentlig dette oppdraget meg om mine kommunikasjonsferdigheter? I lang tid etter denne kvelden følte jeg på at jeg ikke hadde bidratt noe på kommunikasjonsfronten, fordi jeg trakk meg i bakgrunnen så mye som jeg gjorde. På en side kan man begrunne dette med dårlige eller sviktende kommunikasjonsferdigheter, eller at jeg taklet dårlig å kommunisere med folk i en så vanskelig og vond situasjon. På den andre side, når man forklarer atferd kun ut ifra egenskapsforklaring uten å ta hensyn til selve omstendighetene rundt, innebærer det en risiko for det som kalles feilattribusjon. Som betyr at atferd blir tillagt gal eller for snever mening (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 219). For selv om jeg opplevde at jeg ikke kommuniserte så mye på stedet så har all atferd budskapsverdi i følge kommunikasjonsteori. Med andre ord er det ikke mulig å ikke-kommunisere (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 227).

Videre er det viktig at man som yrkesutøver lærer seg å kommunisere på en hensiktsmessig måte i den rollen man står i. Kommunikasjonen bør altså tilpasses konteksten og den relasjonen man har til de andre i situasjonen. For å forstå hvorfor enkelthendelser har blitt som de har blitt er det derfor viktig å forstå de i lys av hvordan relasjonene mellom de involverte partene er (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 213). Å se atferd som et resultat av forholdet mellom de som kommuniserer, i stedet for et uttrykk for personlighetsegenskaper – som innebærer en risiko for overforenkling av situasjonen -, er det som kalles en relasjonell forståelse av kommunikasjon (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 220). Som en form for relasjonell forståelse hevder Røkenes og Hanssen (2012, s. 221) at vi mennesker er del av ulike sosiale systemer. De definerer et sosialt system som et sett aktører og relasjonene mellom de ulike aktørene og deres egenskaper. Innad i dette systemet er det en gjensidig avhengighet, der de forskjellige aktørene ivaretar ulike roller og funksjoner. Et slikt sosialt system kan være en familie, en skoleklasse, eller som i dette tilfellet, en gruppe som jobber sammen.

I tillegg til å se relasjonene mellom de involverte aktørene, er det også viktig å analysere samspillet og kommunikasjonen ut ifra hvilken kontekst den inngår i (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 234). Dette kan hjelpe oss med å forstå meningen med det som skjer i samspillet. Det finnes forskjellige kontekstmarkører og konteksttyper som kan fortelle oss noe om hvordan ord, uttrykk, handlinger og samværsformer skal forstås, og hva som regnes som korrekt eller passende atferd i situasjonen. En konteksttype som jeg tenker gjør seg spesielt gjeldene under dette oppdraget er kontrakter. Denne konteksttypen handler om at det er en slags avtale som bestemmer og regulerer blant annet hva man skal snakke om, hva man skal gjøre og hvem som har ansvaret for hva (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 335).

Med andre ord kan det hende at ting ble som de ble under dette oppdraget, ikke bare på grunn av sviktende kommunikasjonsferdigheter fra min side, men på grunn av konteksten og relasjonene i samspillet. Selv om de pårørende trolig ikke så forskjell på en ferdigutdannet polititjenesteperson og en student, så hadde jeg fortsatt en rolle og funksjon som student overfor de jeg jobbet sammen med. Under dette oppdraget var det mange eldre tjenestepersoner på stedet, blant annet innsatsleder. Da falt det også naturlig at innsatsleder var den som tok ansvaret i situasjonen og tok seg av mesteparten av kommunikasjonen med de pårørende. Det ville heller ikke vært akseptert at jeg som student på et eller annet vis hadde

tatt for mye plass, eller tatt over de arbeidsoppgavene som naturlig faller inn under en innsatsleder sitt ansvarsområde. Hvis man tar det jeg har beskrevet ovenfor om sosiale systemer i betraktning, kan det peke mot at jeg kanskje oppførte meg som jeg gjorde, rett og slett fordi det var det som egentlig var forventet av meg i denne konteksten.

Å stå i det

På tross av sosiale systemer og relasjonell forståelse, så er det ikke til å stikke under en stol at jeg også trakk meg tilbake fordi jeg var usikker på hvordan jeg skulle kommunisere med de pårørende, og fordi jeg var redd for å gjøre vondt verre. Dette leder meg til det siste og avsluttende, men etter min mening kanskje det viktigste spørsmålet i mitt essay. Hva sier og gjør man egentlig, når man vet at det ikke finnes noe som kan hjelpe eller lette på sorgen til de etterlatte? Stabrun (2015) skriver i hovedsak om overlevering av dødsbud, og selv om det i dette tilfellet ikke var vi i patruljen som overleverte dødsbudet, ble vi nødt til å håndtere de pårørende rett etter de hadde fått det. Derfor kan det trekkes mange paralleller til dette oppdraget, og det er mye han skriver som jeg kan kjenne meg igjen i. Stabrun (2015, s. 140) sier blant annet at man som politi har høy kompetanse i det å gripe inn og ordne opp. Spørsmål om hva man skal si og gjøre med tanke på de pårørende tror jeg har dukket opp rett og slett som et resultat av at det var nettopp det vi som regel gjorde når vi ble kalt ut på oppdrag. Vi gjenopprettet orden. Men dette var ikke et slikt oppdrag der det lot seg gjøre. Det er kanskje her oppdrag som handler om å håndtere pårørende skiller seg mest fra den vanlige polititjenesten, etter min oppfatning.

Polititjenestepersoner kjenner ofte på stort ansvar når de skal håndtere pårørende eller gå med dødsbud, og det er vanlig å føle seg usikker på hva man skal si og hvordan man skal si det (Stabrun, 2015, s. 140). Det var nettopp dette jeg følte på under oppdraget, og det var fristende å lete etter de «riktige» ordene å si. Men som Stabrun (2015) skriver:

Spørsmålene skal *høres* av noen som tørr og orker å høre dem, av noen som er villig til å være med i den hjelpeløse posisjonen. Det betyr *ikke* å komme med svar. Men det kan for den som søker mening, oppleves å *være* et slags svar, det at noen er villig til å være hos dem. (s. 158)

Slik jeg oppfatter det så er kanskje ikke det viktigste å si de riktige tingene i en slik situasjon, men heller det å være i stand til å stå i det med de som har det vanskelig og vondt. Videre er det ingen fasit på hvordan man skal håndtere en slik oppgave, og det finnes ikke kun en måte å gjøre det på (Stabrun, 2015, s. 145). For alle dødsfall er tross alt forskjellige, og man kan møte mange ulike reaksjoner hos de pårørende. Det er uansett viktig å være var, oppmerksom og lydhør. Vise respekt for de pårørende, og opptre slik at de føler seg forstått (Stabrun, 2015, s. 146). Dette krever sitt av profesjonalitet, etikk og empati. Noe jeg mener jeg allerede har fått belyst godt i min oppgave. Man må være i stand til å holde en balanse mellom det å bli for involvert, og det å føle på en trang til å trekke seg tilbake (Stabrun, 2015, s. 143). Med tanke på dette føler jeg at mine kolleger og jeg samlet sett opptrådte med den profesjonaliteten som var forventet av oss. Jeg opplevde at vi viste empati for de pårørende og de andre involverte. Vi var oppmerksomme, var og lydhøre, selv om jeg slet litt med balansegangen mellom å bli for involvert og for følelsesmessig distansert.

Avslutning

Dette er kanskje et av de oppdragene jeg husker best fra praksisåret mitt, da jeg har tenkt og reflektert mye rundt det. Stabrun (2015) viser til den danske *Politipsykologi* der det kommer frem at selv om varsling av brå dødsfall og håndtering av pårørende for de fleste oppleves som en særlig belastende oppgave, så kan den også være svært lærerikt og utviklende for politiidentiteten (s. 140). Dette er noe jeg kan kjenne meg igjen i, da jeg etter dette oppdraget og spesielt etter å ha skrevet denne bacheloren, føler meg et skritt videre på vei til å finne ut av hva slag polititjenesteperson jeg vil være.

Spørsmålene jeg har stilt meg selv i denne oppgaven forventet og ønsket jeg aldri at skulle ha noen fasitsvar, noe jeg heller ikke har fått. For er det noe man lærer tidlig på PHS så er det at alle situasjoner er forskjellige og dynamiske. At det sjeldent finnes en fasit som kan anvendes på alle situasjoner, men at man må tilpasse seg best mulig. Å håndtere pårørende under dødsfall var heller intet unntak, noe man kan se godt i de «svarene» jeg har funnet. Det er mye man skal ta hensyn til og tenke på som den profesjonelle parten, både når det kommer til det etiske og når det kommer til selve kommunikasjonen. Det er ikke alltid like enkelt, og det kan være en hårfin balansegang. Samtidig er det noe samfunnet forventer at en

polititjenesteperson er i stand til å stå i og håndtere på en profesjonell og etisk kyndig måte. Dessverre kom jeg kanskje ikke helt i mål med dette under oppdraget, men da blir det også desto viktigere å reflektere over hvorfor.

Håpet mitt med denne bacheloren var derfor at jeg ved å se nærmere på oppdraget ville føle meg bedre rustet til å håndtere noe lignende senere. Denne gangen hadde jeg veileder og innsatsleder der. De tok ansvaret på stedet, noe som gjorde at jeg «slapp billig unna». Til sommeren er jeg ferdig utdannet, og kanskje har jeg fått en sommerjobb i politiet. Da risikerer jeg å bli første patrulje på stedet på et lignende oppdrag. Det er ikke gitt at det er noen andre som kommer til å ta ansvaret, og forventningene til meg kommer til å være helt annerledes og mye høyere som ferdigutdannet enn som student. Neste gang jeg står i en lignende situasjon, tror jeg kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom denne bacheloren kan være avgjørende ikke bare for min egen del, men også for at de involverte og etterlatte skal føle seg ivaretatt og godt behandlet.

Å skrive et vitenskapelig essay – metode

Motivasjonen min var å skrive en mer personlig bachelor enn det en standard teoretisk oppgave tillater, og valget falt fort på at essay måtte være riktig sjanger for temaet jeg har valgt. Jeg har begrenset med erfaring når det kommer til denne sjangeren, og det første jeg gjorde var derfor å lese boken til Bech-Karlsen (2003) om essayskriving for begynnere. Essayet blir beskrevet som åpent og søkende, sanselig og reflekterende (Bech-Karlsen, 2003, s. 17). Hovedhensikten med å skrive et essay er en personlig bearbeidelse av virkelige erfaringer for å forstå og skape forståelse (Bech-Karlsen, 2003, s. 19). Hermeneutisk metode og tolkning står sentralt i essayet, og hovedpoenget er å hele tiden utfordre en forforståelse av situasjonen. Dette gjøres ved å analysere og nyansere den ved hjelp av materiale (Olsvik, 2013, s. 95). Et viktig prinsipp i hermeneutikken er likevel at man aldri kan oppnå en fullstendig eller avsluttet tolkning (Olsvik, 2013, s. 97). Således kan man si at forståelsen og tolkningen er sirkulær. Den utvikler seg fra en snever forståelse, til en fremheving av viktige detaljer, som fører til en endring i forståelse av situasjonen. Dette kalles for den hermeneutiske sirkelen (Olsvik, 2013, s. 98).

Forforståelsen min har virkelig blitt utfordret under denne bacheloren. Jeg gikk fra å tenke på det vi gjorde som det mest innlysende og «sundt bondevett», til å ha et litt mer nyansert syn på det enn som så. Jeg har klarere for meg nå hvorfor vi gjorde som vi gjorde, og hva som kunne blitt de uheldige utfallene av det. Følelsen av at jeg hadde gjort en dårlig jobb og at kommunikasjonsferdighetene mine sviktet satt lenge i, men jeg skjønner nå at dette var kanskje bare en liten del av det store bildet. Jeg har forstått at jeg kanskje oppførte meg som jeg gjorde både på grunn av litt sviktende kommunikasjonsferdigheter, men også fordi jeg hadde den rollen i det sosiale samspillet som jeg hadde.

Jeg har valgt å skrive om en situasjon som var tung og belastende for alle involvert, men etter min mening – en utrolig viktig og verdifull erfaring, og noe som burde snakkes og skrives om. Derfor var det også til tider vanskelig og krevende å skrive om dette, og jeg har tatt mange oppgjør med meg selv under veis. Etikk og kommunikasjon er to av de mest grunnleggende viktige tingene i politiarbeidet, etter min mening. Selv om oppdraget jeg beskriver er veldig alvorlig og tungt, understreker det nettopp viktigheten av god etikk og kommunikasjon. Således tenker jeg at mye av det jeg har tatt opp kan være overførbart til andre, mindre alvorlige situasjoner og oppdrag. Derfor mener og håper jeg at andre også kan lære og få utbytte av å lese min bachelor.

Litteraturliste

Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for begynnere*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Christoffersen, S.A. (2011). *Profesjonsetikk: Om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker*. Oslo: Universitetsforlaget.

Diderichsen, A. (2011). *Etik for politifolk*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax forlag.

Gamlund, E., Svendsen, L. F. H., & Säätelä, S. (2016). *Filosofi for humanister*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Hamremoens, L. (2016). *Kriminalteknikk: Første enhet på åstedet*. Oslo: Gyldendal Juridisk.

Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis: Politibetjentes erfaringer*. Oslo: Universitetsforlaget.

Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.

Myhrer, T.-G. (2014). Politiretten - Samfunnsbeskyttelse og rettsikkerhet. I P. Larsson,

H.O.I. Gundhus & R. Granér (Red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 79 – 109). Oslo: Cappelen Damm.

Olsvik, E.H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet: Tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*.

Oslo: Gyldendal Akademisk.

Røkenes, O.H. & Hanssen, P.-H. (2012). *Bære eller bryte: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.

Stabrun, E.J. (2015). Tydelig og var - Kvaliteter i formidling av dødsbud. I P. Lagestad

(Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv* (s. 139 – 160). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Selvvalgt pensum

Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for begynnere*. Oslo:

Universitetsforlaget. Side 65-174 (104 sider).

Falk, B. (2016). *Å være der du er: Oppmerksomhet, grenser og kontakt i den hjelpende*

samtalen. Bergen: Fagbokforlaget. Side 15-83 (68 sider).

Kristiansen, T.G. (2007). *Hvordan oppleves praksisåret som læringsarena – kan man lære av*

– og i praksis? Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer. Side 4-36 (32 sider).

Myhre, A.M. (1992). *«Det kan ikke være sant...»: Når et lite barn dør*. Oslo:

Universitetsforlaget. Side 110-118 og 128-133 (13 sider).

Stabrun, E.J. (2014). *Bud bærer: samtaler ved plutselig død*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Side 9-157 (148 sider).

(Totalt 365 sider)